

ЗВІТ ЗА ПІДСУМКАМИ ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ФОКУС-ГРУП

Дослідження потреб і розробку рекомендацій виконано ГО «Д.О.М.48.24» за підтримки Уряду Канади у рамках проєкту «Жінки України: залучені, спроможні, незламні», що впроваджується організацією Пакт.

Інформація, яка представлена у цьому звіті, викладена за підсумками опитування, та не обов'язково відображає погляди Уряду Канади і організації Пакт.

ЗМІСТ

Мета	2
Завдання	2
Обґрунтування методу дослідження	2
Дати проведення дослідження	2
Цільова аудиторія	2
Кількісні характеристики фокус-груп*	3
Вступ	5
1. Передісторія. Почуття безпеки та приналежності до громади	5
2. Побут зараз. Доступ до соціальних сервісів	7
3. Плани на майбутнє	9
4. Житло	10
5. Навички, робота	11
6. Медицина	11
7. Родина	12
8. Освіта	12
ВИСНОВКИ	13
Потреби ВПО та наявність ресурсів для їх задоволення	13
Ставлення ВПО до різних видів допомоги, досвід користування різними сервісами	13
Інформація щодо особистих мотивів, сподівань ВПО стосовно виходу з кризової ситуації, спричиненої російською збройною агресією	13
РЕКОМЕНДАЦІЇ	15

Мета

Дослідження для прогнозування подальшої інтеграції ВПО, виявлення актуальних проблем та формування рекомендацій щодо підсилення бажаних тенденцій інтеграції шляхом створення середньострокових та довгострокових програм розвитку громад з урахуванням потреб та людського потенціалу.

Завдання

- Визначити потреби ВПО та наявність в них ресурсів для їх задоволення
- Визначити детальну інформацію про ставлення ВПО до тих чи інших видів допомоги, досвід користування різними сервісами
- Отримати інформацію щодо особистих мотивів, сподівань ВПО стосовно виходу з кризової ситуації, спричиненої російською збройною агресією
- Поглибити аналіз дослідження планів щодо інтеграції ВПО до спільнот приймаючих громад, який вже було досліджено кількісними методами іншими авторами

Обґрунтування методу дослідження

Для проведення даного дослідження було використано два інструменти – фокус-групи та анкетування. Це зумовлено необхідністю дізнатися про ситуацію на четвертий-п'ятий місяць повномасштабного вторгнення з точки зору внутрішньо переміщених осіб і отримати глибинні відповіді безпосередньо від них.

Анкетування відбувалося перед фокус-групою.

Метод фокус-груп дозволив створити безпечне коло для сприяння відкритості учасників/-ць, для виявлення їхніх поглядів, ставлення до проблем та пошуку їх вирішення.

Всього було проведено 15 фокус-груп.

Метод фокус-груп відноситься до якісних методів збору інформації і ґрунтується на використанні ефекту групової динаміки, що дозволяє більш широко розкрити глибину та ясність проблем.

Дати проведення дослідження

13.06.2022-21.07.2022

Цільова аудиторія:

Фокус-групи проводились в таких містах: Івано-Франківськ, Калуш, Галич, Лисець, Тисмениця, Коломия.

Загалом було опитано 86 осіб, з них 67 жінок і 19 чоловіків.

Вікові категорії учасників: 23 (26,7%) віком 18-30 років; 48 (55,8%) - 31-60 років; 15 (17,5%) - 61+.

Серед учасників 28 осіб з Донецької області, 18 - Харківської, 14 - Луганської, 10 - Запорізької, 5 - Київської, 4 - Миколаївської, 3 - Дніпропетровської, 2 - Херсонської, 1 - Житомирської та 1 - Чернігівської.

До участі у фокус-групах запрошувались ВПО, які проживають в різних житлових умовах (місця компактного проживання ВПО, гуртожитки, оренда квартири на платній основі, оренда тільки за відшкодування комунальних послуг).

Кількісні характеристики фокус-груп*

* Дані не є репрезентативними і характеризують лише опитану групу людей

Перед кожною фокус-групою проводилось попереднє анкетування-скрининг.

З 86 опитаних учасників, 73 особи до повномасштабного вторгнення не мали досвіду внутрішнього переміщення, а 13 є вже двічі переміщеними (з Донецької (Горлівка, Слов'янськ, Харцизьк, Часів Яр) та Луганської областей).

54 учасники проживають зараз з дітьми до 18 років, 38 - з рідними старше 60 років.

Відповіді на питання “Ваша освіта” (8 респондентів не надали відповіді)

Немає освіти, початкова (до 9 кл.) – 1 (1,3%)

Базова загальна середня – 5 (6,4%)

Повна загальна середня – 7 (9%)

Професійно-технічна – 16 (20,5%)

Неповна вища – 10 (12,8%)

Базова вища – 2 (2,6%)

Повна вища – 33 (42,3%)

Науковий ступінь – 4 (5,1%)

Відповіді на питання “Як довго ви проживаєте у цьому населеному пункті?”

- 1 місяць – 3 (3,6%)
- 2 місяці – 13 (15,6%)
- 3 місяці – 40 (48,2%)
- 4 місяці – 22 (26,5%)
- 5 місяців – 5 (6,1%)

Відповідно, більшість учасників/-ць дослідження проживають у населених пунктах Івано-Франківської області 3 місяці і довше.

Відповіді на питання “Чи ваша родина розділилась під час переселення?”

- Член родини залишився в місці проживання – 31 (36%)
- Член родини на військовій службі чи в ТРО – 15 (17,5%)
- Член родини виїхав за кордон – 5 (6%)
- Члени родини проживають в одному населеному пункті, але за різними місцями - 3 (3,5%)
- Члени родини виїхали в різні населені пункти – 7 (8%)
- Деякі члени родини виїхали разом з лікарнею, робочим місцем, організацією – 2 (2,3%)
- Переїхали та проживаємо разом – 28 (32,5%)

Відповіді на питання “Як ви оцінюєте матеріальне становище вашої родини зараз?”

Вистачає на харчування, але купувати одяг та взуття вже складно – 56 (65%)

Ледь зводимо кінці з кінцями, ледь вистачає на їжу – 15 (17,5%)

Нам вистачає грошей на їжу, одяг та ми можемо щось відкладати, але цього недостатньо для купівлі таких речей, як, наприклад, холодильник чи телевізор – 9 (10,5%)

Ми можемо купувати деякі дорогі речі (як, наприклад, телевізор чи холодильник), але ми не можемо дозволити собі все, чого бажаємо, на квартиру, машину треба відкладати – 1 (1%)

Не надали відповідь - 5 (6%)

Відповіді на питання “Назвіть, будь ласка, ваші основні джерела засобів існування”

Адресна грошова допомога переселенцям – 40 (46,5%)

Пенсія – 32 (37%)

Заробітна плата - 18 (21%)

Державні соціальні виплати (систематичні), окрім адресної допомоги переселенцям – 16 (18,6%)

Допомога від близьких – 10 (11,6%)

Попередні збереження, проценти від вкладів – 7 (8%)

Благодійна та недержавна допомога – 6 (7%)

Стипендія – 6 (7%)

Відповіді на питання “Чи втратили ви у зв’язку із переміщенням важливе для вас джерело доходів / засобів існування?”

Роботу – 46 (54%)

Прибуток від здачі в оренду власності (землі, нерухомості, автомобіля, обладнання) – 3 (3%)

Землю, яка використовувалася для городництва – 2 (2%)

Виробництво / бізнес – 3 (1%)

Готівкові гроші / депозит - 1 (1,8%)

Відповіді на питання “Які соціальні виплати, пільги та компенсації ви отримуєте наразі?”

Не отримують – 16 (20,5%)

Щомісячна адресна допомога переселенцям – 51 (65,4%)

Допомога малозабезпеченим сім’ям – 1 (1,3%)

Допомога при народженні дитини – 4 (5,1%)

Допомога особам, що мають інвалідність, на дітей з інвалідністю – 3 (3,8%)

Виплати з опіки/ піклування – 2 (2,6%)

Виплати з Фонду соціального страхування України - 1 (1,3%)

Відповіді на питання “Чи отримували ви допомогу від благодійних фондів, громадських, міжнародних організацій, волонтерів упродовж останніх 3 місяців?”

Один раз – 31 (36%)

Декілька разів- 37 (43%)

Багато разів - 5 (6%)

Жодного разу – 2 (2%)

Не надали відповідь - 11 (13%)

Отримували:

Продукти харчування – 66 (33,8%)

Одяг, взуття – 32 (16,4%)

Засоби особистої гігієни (зубні щітки, шампуні) – 59 (30,2%)

Засоби догляду за дітьми (пелюшки, креми, суміші) – 5 (2,6%)

Побутові прилади та речі (електрочайник, ковдра, постільна білизна) - 12 (6,2%)

Ваучери на грошову допомогу від ООН – 19 (9,7%)

Ваучери на купівлю ліків, відшкодування на купівлю ліків, самі ліки -2 (1%)

Вступ

Через повномасштабне російське вторгнення до України, мільйони українців були змушені покинути власні домівки, частина втратила дім, роботу, усталений побут, засоби зв'язку, власні речі, соціальні зв'язки, багато людей втратили родини, близьких та друзів. Внаслідок цього виникають питання стосовно забезпечення житлом, можливостями отримання освіти, працевлаштування, гуманітарної, медичної, психологічної та правової допомоги. Щоб якісно організувати підтримку внутрішньо переміщених осіб, насамперед, необхідно знати їхні потреби та думки щодо освіти, житла, мови, роботи, отримання допомоги.

1. Передісторія. Почуття безпеки та приналежності до громади

Виїзд

Через повномасштабне вторгнення внутрішньо переміщені особи були вимушені, за складних і, часто, небезпечних обставин для життя, виїжджати різними способами, зокрема це евакуаційні поїзди та автобуси, власні автівки або автомобілі знайомих, сусідів чи друзів, а також кілька респондентів згадували приватних перевізників.

Для деякого виїзд ставав травматичним досвідом - не на всіх фокус-групах респонденти готові були це проговорювати, іноді стисло повідомляли про погрози, грабїж на блок-постах, сексуальні домагання до дівчат, безпосередню небезпеку від військових дій (Маріуполь, Бородянка, Снігурівка, Луганщина), проте лише на двох зустрічах з 15 учасники давали розгорнуті відповіді.

«Ми їхали із Запоріжжя евакуаційним потягом, і вдруге я б не хотіла пережити такий досвід. Бо їхали більше доби, триста чоловік у вагоні, незрозуміло, куди їдемо. Бо їхали більше доби, триста чоловік у вагоні, незрозуміло, куди їдемо... Води не було, не було навіть де сісти, не те що лягти.»

“Тяжка дорога була, дуже важко було дитину везти, дуже чіплялися, 13 років майже 14 р. і тяжкий момент”.

Речі

При евакуації не було можливості вивезти багато речей, брали лише необхідне та в обмеженій кількості. Люди, що їхали евакуаційними потягами, змушені були їхати в купе чи плацкарті з понаднормовою кількістю пасажирів (15-20 людей в купе). Ті, хто виїздили машинами, фізично не мали змоги взяти більше речей, оскільки багажники були заповнені, а в пріоритеті було взяти більше людей\тварин, а не речей. Учасники/-ці розповідали, що встигли взяти з собою тільки документи, деякі речі (зазвичай це зимовий одяг та ковдри для дітей), а хтось їхав без жодних речей.

«Ми виїжджали на початку квітня. Люди розповідали, що тим, хто виїздив в березні, не дозволяли навіть з собою брати речі, тобто тільки наплічник. Якщо брали з собою щось в руки, військові викидали просто у вікно - головніше було вивозити людей. Коли ж ми з мамою і з дитиною виїжджали, то дозволили одну ручну кладь».

“Ну так, ми виїжджали разом поїздом, в поїзді було дуже багато людей, 11, а раніше ще по 15 людей було..це дуже багато, чоловіки стояли в проході, бо не було місця, щоб сісти, оскільки дітей було дуже багато. Дали окремий вагон для дітей, і..важно, але ми розуміли, якщо ми зараз не виїдемо, то потім не буде чим виїжджати”.

«Брали з собою мало речей, бо в нас кішка і собака. Сказали нам: «Або кішка і пес, або речі». Ми взяли рюкзак і тварин».

“В чому ехала, в тому приехала . В мене ще 3 дітей. Бо і людей на ЖД вокзалі було багато. І вагітну чуть не завалили, вона ледь там не народила . Тому мінімум. На полиці у нас було по 4 людини , верхня, нижня, не важливо. В мене діти спали сидячи”.

Безпека

Учасники/-ці фокус-груп зазначають, що відчуття повної безпеки немає, але в Івано-Франківській області почувають себе безпечніше після всього пережитого жахиття.

Комфорт проживання в населеному пункті (інфраструктура, мешканці)

Внутрішньо переміщеним особам дуже імпонує Івано-Франківськ через його компактність, громадський транспорт, розвиненість міста, наявність можливостей для дітей. Проте, намір залишитись в Івано-Франківській області на постійній основі має небагато респондентів, здебільшого чекають на повернення.

«Раніше столиця мого серця був Львів. А коли я потрапила в Івано-Франківськ, трошки ця вся картина змінилася. В мене тепер столиця мого серця Івано-Франківськ».

«Мой муж, в какое-то время, тоже сказал: может, продавай в своем городе квартиру, и покупай что-то здесь».

«Мені дуже подобається, гарне місто. Багато тут всього. Затишне, компактне, зручне».

На фокус-групі в Калуші респонденти відмітили, що дуже проблемним є питання орендувати квартиру, оскільки орендодавці в своїх оголошеннях пишуть «тільки для місцевих», «без дітей і тварин», «з донецькою і луганською пропискою не звертатися» та показали такі оголошення. В інших населених пунктах подібних згадок не було, але багато нарікань було на завищену вартість і умови оренди, що дуже ускладнює пошук житла.

«Та тут достатньо оголошення просто знайти, і там «без дітей та без тварин». Там можна на ОЛХ зайти і побачити».

«Ощущение такое, что мы не люди. Они делят нас как-то. Такое впечатление, что мы звери какие-то, что-то с квартирами сделаем».

«Ви знаєте, найсумніше, я тиждень тому шукала квартиру, і вони хочуть в долларах».

«В квартиру брати вони не хочуть, бо нас 7 осіб. Кажуть максимум 4 особи. Кажуть поселимо 4 особи в одну квартиру, решту в іншу, але як? Ми ж одна сім'я».

Учасники/-ці діляться досвідом пошуку роботи і звертають увагу на те, що спостерігається дискримінація. Внутрішньо переміщених осіб неохоче працевлаштовують, або працевлаштовують на низькооплачувані роботи.

«З роботою теж важко було. Скільки не намагалася влаштуватися, але як чули, що я переселенка, то попри те, що я казала, що не збираюся повертатися у своє рідне місто, бо воно зруйноване, а до того ж і окуповане, майже ніхто не хотів мене брати».

«Я хочу сказати, що на такі посади нас навіть не розглядають. Тільки продавець, касир і все. Бо я пробувала влаштуватися на такі посади, але ні, навіть не розглядають. Я кожний день надсилаю резюме своє, але мені навіть не передзвонюють. Я б теж могла оператором працювати, в мене немає мовного бар'єру, але навіть не розглядають».

Хоча такого питання не було, респонденти говорили про мовний бар'єр, але уточнювали, що всюди по-різному.

«В принципе, город не плохой, но, бывает, очень редко, конечно, по поводу языка. Даже вчера и сегодня в крамниці сталкивались, это неприятно, так угнетает, но стараешься не обращать внимания. А так, в принципе, все хорошо».

Респонденти повідомляли про мовну дискримінацію, використання мови ворожнечі, навіть фізичні прояви агресії. Наприклад, про відмову російськомовним українцям в роботі, зневажливому ставленні, проявляється ворожнеча між дітьми.

«Просто взять в пример меня. Ребята по 20-25 лет ко мне вполне адекватно относятся. Нет презрения за русский. Но если взять сестру, то дети в возрасте от 9 до 13 лет, я не могу назвать их адекватными. Неоднократно были случаи, когда ходил на разборки за нее. Я считаю это неадекватный поступок, что мальчик плюнул ей в лицо за то, что она просто с ним поздоровалась по-русски, сказала “Привет!”».

«Я підійшла, почала розмовляти з ним, а потім він сказав: “Я вас не повезу, бо ви розмовляєте російською”. Я підійшла до сусіднього таксиста і почала принципово розмовляти російською мовою, і він без проблем мене повіз. Це вже залежить від людини, як він сприймає ситуацію. Це було, звичайно, неприємно».

“Моя дитина теж ніколи не чула українську мову, ну а тут вимагають спілкуватись українською. Розумієте, я приїхав, тут не мій дім. Я мушу робити тут те, що хочуть інші. І от тут мова створює мені такий дискомфорт”.

“Пошел в больницу, его не хотели принимать, потому что он по-русски разговаривает”.

Учасники/-ці скаржаться на некомфортні умови проживання, але не шукають кращого, а очікують рішень від влади або покращують наявне.

“Живемо в садочку, допомогу привозять. Навіть гуманітарну допомогу з Польщі привозили. Хотілося б отримати якесь житло. Бо нас дуже багато і діти...Не вистачає особистого простору”.

“Ми сплачуємо лише за комунальні послуги. Стіни та покрівля є. Ми спимо на новому матраці. В домі немає водопостачання, але добрі сусіди дозволяють в них брати воду коли нам треба і скільки треба. Немає душі, але ми власними зусиллями зробили душ. Це добре, що зараз літо. Гріємо на сонечку воду в тазіку. Туалет теж на вулиці. Його теж майже не було, ми власними зусиллями викопали вигрібну яму”.

Місцеві мешканці, за словами респондентів, іноді негативно ставляться до ВПО-чоловіків, роблять зауваження їх дружинам та ставляться з неприязню. Дехто навіть казав, що бояться втратити житло, бо сусіди вже робили зауваження хазяїну.

“Я теж тут чув такий стереотип, не розумію, чого так. Кажуть чоловіки, нащо ви сюди приїхали. Вам треба воювати, бо наші хлопці з Західної воюють там, а ви сюди тікаєте. Мається на увазі, що всі західноукраїнські хлопці воюють там на Сході, а всі з Сходу приїхали сюди. Такий стереотип, не всі так казали, але чув так”.

2. Побут зараз. Доступ до соціальних сервісів

Прибуття

Вимушено переміщених осіб зустрічали знайомі, друзі, родичі або волонтери. Вони ж допомагали з пошуком житла, оформленням статусу ВПО та іншими аспектами/ справами, хоча практично на кожній фокус групі були історії, як людина, яка обіцяла підтримку і притулок, по приїзду відмовилась допомогти з різних причин.

Допомога

Всі учасники/-ці дослідження зазначили, що вже почали отримувати виплати ВПО станом на травень-червень 2022 року. Проте є багато випадків, коли дані в системі виявились відсутніми і люди реєструвались повторно, втрачаючи місяці виплат. Також були нарікання на процедуру зняття з реєстрації та перереєстрації виплат на інше місто.

Більше половини опитаних отримали виплати від ООН через систему Western Union.

Гуманітарну допомогу ВПО мали змогу отримати:

- в Карітас – одноразові продуктові набори, посуд (в Івано-Франківську, Калуші, Коломиї, Галичі);

- Червоний Хрест - Івано-Франківськ, Галич;
- також в Івано-Франківську згадували: ГО «Д.О.М.48.24» - продуктивні набори і ліки; Департамент соціальної політики – продукти; «Час добра і милосердя» - одяг, гігієнічні та продуктивні набори, побутова хімія, миючі засоби; «СпівДія» – одяг. Називались адреси, де гуманітарну допомогу можна отримати: вул. Незалежності, 42 (Івано-Франківський Драмтеатр); вул. Чорновола, 63а; вулиця Мулика Михайла (Гаркуші), 31Б; Галицька, 2;
- В Калуші - Чисті серця, 2 ліцей;
- В Коломиї - допомога від Людина в біді, волонтерський штаб в Локомотиві.

Учасники/-ці дослідження з різних цільових груп наголошували, що отримати гуманітарну допомогу важко, вистояти чергу з дітьми є практично неможливим. Лише в Калуші згадували, що були електронні черги з призначенням на конкретну годину.

«Є допомога, але ви знаєте, зіткнулися з таким, що треба вставати о 5 ранку і займати чергу, тому що деякі люди можуть приходити кожного дня і в 6 ранку вже стояти, а поки ти прийдеш, ти вже не отримаєш. Розумієте, а з дитиною вставати в 5 ранку нереально, і невідомо, чи ти встигнеш прийти і записатися»

Також серед ВПО є думки, що не завжди допомога приходить в потрібні руки.

«Так, є допомога, була від церкви, це відчувається, а державна допомога, то таке багато розкладається».

Учасники звернули увагу на проблему, що продуктивних наборів на сім'ю замало, не вистачає посуду для приготування їжі.

«Але нас п'ятеро, і однієї каструлі мало на всіх. В інтернеті я прочитала, що «Карітас» роздає набори посуду. Я зателефонувала туди, але коли сказала, що ми живемо у гуртожитку, то мені відповіли, що з гуртожитками вони не працюють».

Правова допомога, документи

Про потребу в правовій допомозі говорили нечасто, але ми помітили, що іноді учасники не усвідомлюють цієї потреби. Наприклад, багато хто зіткнувся з порушеннями трудового законодавства, коли не була виплачена заробітна плата за лютий, або працедавець не платив податки, хоча вираховував їх з оплати, шахрайство оналайн (зняття грошей з карток) та т.і. Ми пояснювали, що з такими випадками можна звертатися до юристів, оскільки респонденти не очікували, що в цій ситуації можна отримати допомогу.

Доступ до інформації

Учасники/-ці дослідження поділилися, звідки вони отримують інформацію щодо можливостей для переселенців, і це найчастіше відбувається шляхом «сарафанного радіо», через спілкування між собою в чергах на отримання гуманітарної допомоги. Також на зустрічах в Івано-Франківську згадували соцмережі: Facebook, Telegram («Допомога Івано-Франківськ» (883 підписники), «Марцінків ONLINE» (70788 підписників), «GALKA.IF.UA» (36 215 підписників), «Sant'Egidio. Івано-Франківськ» (2279 підписників), «Підтримка Д.О.М.48.24» (742 підписники), «Переселенці в Івано-Франківську» (2490 підписників), інші переселенські чати).

В інших містах нам не змогли назвати якісь інформаційні конкретні канали чи групи, хоча організатори волонтерських центрів казали, що мають канали в телеграмі, на які підписано багато ВПО.

На думку респондентів/-ок, було б краще, якби вся інформація була зібрана на одному ресурсі або доступна в єдиному інформаційному центрі.

«Я більш «сарафаним методом» дізнаюся за допомогу. Бо мені здається, що в соцмережах вже публікують не всю потрібну інформацію».

«Незручним є те, що вона розкидана. Немає єдиного центру, який відповідав би всім потребам. Там трошки, тут трошки. Хотілося б мати якийсь цілісний центр. А його немає...»

Опитування в державних установах про потреби ВПО

Частина учасників/-ць повідомили, що про їхні потреби як внутрішньо переміщених осіб в державних установах не запитували, інші говорили, що щось схоже було в “Карітасі” та в інших недержавних організаціях.

Виділяється лише Коломия, де учасники повідомили, що соціальні служби регулярно з ними контактують, уточнюють потреби, також допомагають волонтери і громада.

«В мене запитували, але враження було, що запитували для того, щоб почути, що нічого мені не потрібно. Оскільки в мене діти, то куди б ми не приїхали, то скрізь потрібно стати на облік у службі у справах дітей. Коли ми приїхали, то стали тут на облік, прийшли до нас соціальні працівники, подивилися, як ми живемо і питають: «У вас же ніяких потреб немає? Чи є якісь потреби?». От якось так»

«Ні, в Карітасі щось подібне заповнювали один раз»

«от в державних установах ні, а от волонтери від себе, від церкви там, опитували»

Висвітлення проблем ВПО в суспільстві / ЗМІ

Учасники/-ці фокус-групового дослідження відчують, що залишились з проблемами сам на сам і потребують допомоги; також звернули увагу на те, що місцевим наче набридла вже війна і вони самі. ВПО, що проживають на квартирах, відчують несправедливість по відношенню до себе, оскільки тим, хто проживає в шелтерах та гуртожитках, надають більше допомоги, і ЗМІ звертають увагу на них також більше.

«Ми не потрібні. Деякі вважають, що це не їхня війна, а наша війна. Їдьте собі та воюйте, чого ви тут? Є й такі... Понаїхали тут, то є ваша війна, і ще й на своїй клятій мові розмовляєте».

«Загалом мало, дуже мало. Хотілося б, щоб постійно висвітлювали, бо зараз пам'ятають, а через місяць забудуть - і все. Ті ж «гуманітарки» дають одноразово, а їсти хочеться щодня, і дитину годувати потрібно кожен день».

«Я просто висловлю свою думку, отак в мене склалося, таке бачення, що якщо подивитися телебачення, фейсбук, різні канали, в основному звертають увагу і показують тих людей, які в гуртожитках, школах, дитячих садках проживають, на них звертається більша увага. Ті, які могли знайти місцедесь по квартирах, ми якось відірвані. Виходить, що ми начебто якби і є, але якоїсь загальної маси ми не створюємо, тому ми отакі от самі по собі. Виходить якось так».

3. Плани на майбутнє

Плани на найближчий місяць

На питання щодо планів на майбутнє внутрішньо переміщені особи відповідають, що:

- проживатимуть, “поки не виженуть”;
- ті, хто проживає в місцях компактного проживання, говорять про те, що не мають можливості шукати щось краще, оскільки не мають роботи, і, відповідно, коштів;
- поки залишене місто в окупації, точно будуть залишатись тут;
- залишаться тут, бо немає вже куди повертатись;
- розглядають варіант переїзду в інше місто, де буде можливість працевлаштування;
- розглядають варіант переїзду в інше місто, в якому не відбуваються бойові дії;
- ще не визначились, чи будуть повертатись, але мають намір, бо закінчуються відпустки (у випадках, коли збереглися робочі місця).

«Наприклад, ми літо хочемо відбутися тут, бо для дитини кращі умови тут. А вже на осінь, як все буде добре і не будуть йти на Київ, вже вертатись. В дитини школа починається, і я на роботу, і все. А як буде далі.. ви самі розумієте. Це так хочеться, а чи воно буде...»

«Поки Херсонщину не відвоюють, я не можу їхати, тому що всі державні службовці їм вкрай потрібні зараз. Їм треба провести той клятий референдум. Наразі немає можливості повертатись».

Умови, що змусять/дозволять повернутись

Учасники/-ці дослідження вказали, що повертатись на окуповані території не будуть, деякі сказали, що будуть, оскільки не можуть тут влаштуватись на роботу та знайти житло.

«Якщо територія буде окупована, то однозначно туди повертатися ми не будемо. Якщо місто буде не окуповане, а житло буде ціле, то план буде такий: повернутися, продати житло, якщо можна хоч щось виручити за нього, бо місто там вже не придатне до життя».

Учасники/-ці розповідають історії своїх знайомих:

«Так вони повернулись вже після того, а що, житла немає, роботи немає, нічого немає».

4. Житло

Процедура підтримки з боку держави

Учасники/-ці дослідження з різних груп фактично не мають одноставних відповідей стосовно проблеми з вирішенням житла:

- більшість учасників висловлювались за надання житла з оплатою тільки за комунальні послуги;
- іпотека вважається прийнятним варіантом, хоча до кредитів ставляться скептично;
- є питання, хто буде компенсувати зруйноване житло, або те, що знаходиться на окупованих територіях;
- також стоїть питання по кредитах, які люди мають на житло - користуватись житлом вони не можуть, але виплачувати кредити мають;
- є учасники, яких задовольнила б кімната в гуртожитку чи модульне житло;
- державне житло з правом викупити: “за” і “проти”. Є думки, що якщо і дадуть державне, то воно може виявитись не дуже якісним. Інша частина учасників вважають, що краще вже кожного місяця сплачувати кошти і вкладати в своє житло, ніж винаймати в оренду.

«(про державне житло) Ні-ні-ні, вони ж не дадуть нормального житла. Вони дадуть таке житло, яке побудоване за принципом «щоб було» - не їм же там жити. Для мене це найменш бажаний варіант. Вважаю, що будь-яка дія держави повинна бути під максимальним контролем населення. Тобто, допомога із іпотекою - це найбільш сприйнятний варіант».

«Просто государство загонит тебя в долг. Дадут кредит, дадут жилье, ты проживешь там три месяца, не заплатишь за квартиру, и тебе сразу начислят штраф, налог, квартиру заберут, и ты еще останешься должен».

«Справа в тому, що ми вже розмовляли про це, у нас всіх є досвід обпалених війною. Так, от у мене там дома є хата і квартира, і у чоловіка є квартира. От три, скажімо так, предмети нерухомості, і зараз я розумію, що з цих 3х предметів може не залишитися нічого, тільки право власності. Тому купувати, з правом викупу або це, я б не хотіла взагалі нічого. Ми сподіваємося, що сюди не дійде, але купувати я вже не хочу нічого. Винаймати, щоб допомогала якась там підтримка, або хоча б 50% держава, або гуртожиток, або модульне, або що завгодно, це раз вкладатися в ремонт квартири не хочу...»

«Чому я маю викупляти нове житло, якщо в мене розбомбили моє, хто мені компенсує те, що я його купляла? Це, виходить, я його комусь подарувала, чи як? Або компенсуйте мені вартість мого житла, бо я в нього вкладала».

Можливість придбання / оренди житла

«Щоб заробити той рівень життя, який в нас був, треба мати гарну роботу. І роботу чоловіку, бо мені в моїй сфері буде важко. Зараз держава повинна будувати житло там, де є переміщені особи. І

давати його з якимись вигідними умовами (розстрочка, частини, ссуда, лізинг). Для цікавості ми дивилися ціни на нерухомість, вони дуже зросли. Це повинні бути державні форми підтримки. Західна Україна не гумова, щоб забезпечити нас робочими місцями. І Європа теж. Всі їдуть туди, але я впевнена що 70% повернеться додому. В них теж мало робочих місць. Треба десятиріччя, щоб поміняти геополітику...Основне це житло і праця, інше це дріб'язок».

Переїзд в інший населений пункт

Учасники/-ці повідомили про те, що не будуть змінювати місце проживання.

«А нема куда їхати. Івано-Франківськ - це одне зараз з міст, що може щось дати, роботу, якість прожити, а взяти ж менші міста - ресурс вичерпується. Там таке, що своїм нема де працювати, а ще ми поприїздимо».

5. Навички, робота

Додаткове навчання, перепрофілювання

З приводу додаткового навчання чи перепрофілювання думки в учасників/-ць розділились. Одні вважають, що це хороша можливість опанувати нову професію та знайти роботу, а інші не бажають після здобутої освіти отримувати ще одну та додатково вчитись, також ще однією пересторогою є те, що перепрофілювання або додаткове навчання не завжди дає гарантію вдалого працевлаштування. Учасники/-ці зацікавлені в різноманітних курсах: ІТ (інформаційні технології), косметологія, логопедія, але з умовою працевлаштування після закінчення курсів.

«Особисто я готова, якщо після закінчення курсів у мене буде стабільна робота».

Також зазначили, що курси на даний час – це дуже дорого і люди не мають можливості їх оплатити, хоча є зацікавлення, а взяти участь у безкоштовних курсах є доволі складно через відбір учасників за вразливими категоріями.

«Я записалася за місяць на всі безкоштовні курси ІТ як переселенка, всюди бачила рекламу, я подавала заявку, з кожного мені надійшло, що я не людина, ну, в різних формулюваннях, ну при організації мені відповіли, що я не людина складних життєвих обставин...»

Частина опитаних не є зацікавленими працювати не за фахом і отримувати іншу спеціальність. Особливо таку позицію висловлювали учасники, які працювали в важких індустріях і мали вузьку спеціалізацію - оператори різноманітних станків, металурги і т.і.

«Я сама обирала собі професію, відпрацювала 15 років. І наразі не хотілося б іти на роботу не за фахом. Але якщо не буде виходу, то звичайно я піду на курси».

Суспільне життя

Дехто з внутрішньо переміщених осіб активно волонтерять та отримують від цього задоволення.

«Останнім часом я проводжу час в Animal Гут, волонтерством займаюсь, ще є Співдія, там обдзвонити, надрукувати щось. Так аби скучно не було і корисним бути».

«Ми ходили допомагати плести сітки – це класно розвантажуює».

6. Медицина

Досвід звернення за медичною допомогою

За досвідом звернень за медичною допомогою на Івано-Франківщині, зі слів учасників/-ць, можна зробити висновок, що прийоми були безкоштовними, лікарі дуже уважними, цікавилися станом здоров'я після огляду, привітно ставляться. Хоч і стан здоров'я наразі є підірваним, але відчувається кращий рівень медицини, ніж у багатьох місцях, з яких вони приїхали. Відзначили можливість отримати безкоштовні ліки – “Карітас”, “Лікарі без кордонів”, Івано-Франківський драмтеатр та інші.

«Безоплатно, але ліки я купляла. Не порівняти з лікарнею в Києві. Дуже уважно все. Тут все як закордоном»

«Карітас давали, пропонували ліки. Ми як тільки приїхали, нам одноразовий там пакунок давали. В Драмтеатрі пропонували, це все волонтерські, благодійні, і ще на Січових Стрільців «Лікарі без кордонів», там теж давали ліки».

«Я звертався, зуб лікував. То така ситуація була, пролікував і гроші не хотіли брати, ледь гроші засунув. Це біля аеропорту».

«Нормально абсолютно, я записалася в онлайн чергу, прийшла, дуже добре прийняли, ніхто кривого слова не сказав. В звичайну, не приватну клініку, в 3-тю обласну поліклініку, вузький спеціаліст приймав, ЛОР, і сімейний лікар».

7. Родина

Розділення сім'ї під час внутрішнього переміщення

Майже в усіх опитаних вимушено переміщених осіб залишився хтось з близьких на окупованих чи загрозованих територіях, вони намагаються тримати зв'язок, але відчувають страх за них.

Нас цікавили, зокрема, родини, де розділилося подружжя в силу різних причин, але ті жінки, чоловіки яких перебувають в ЗСУ, не ділились коментарями з цього приводу. Ми радили організації, які працюють з родинами учасників військових дій, пояснювали про необхідність психологічної адаптації при воз'єднанні родини, але ґрунтовних відповідей не було. Не було також коментарів щодо роздільного проживання і взагалі між подружжям.

Люди залишались на окупованих чи загрозованих територіях з таких причин, як:

- є хтось лежачий, або людина з інвалідністю;
- страх, що виїхавши все втратять і не зможуть адаптуватись тут;
- тримаються за будинки, квартири;
- мають думки, що тут вони нікому не потрібні;

«Знайомі дуже багато не хочуть виїжджати, тому що вони бояться. Куди їхати, в невідомість? А тут є свій будинок, своє житло, що ми там будемо робити, нікому не потрібні, дуже переживають люди... своя якась така історія, в когось ще там щось є, чи робота ще навіть у когось є...».

«Тримаються, тримаються 80% там за квартири».

«Ні, вони не хочуть їхати категорично, батько хворий на діабет, він не хоче виїжджати, а місто ж не окуповане, вони сподіваються, що все буде нормально, а те, що там прилітає, мама вже звикла, в них нерви залізні, вона сидить на городі, ракета пролетіла, мама далі сидить на городі, сидить і своєю цибулею займається».

8. Освіта

Освітні потреби для дітей

На момент дослідження та опрацювання даних опитування батьки чекали новин ближче до 1 вересня, бо попередній навчальний рік діти закінчили дистанційно. Тому можна описати загальний стан як стан невизначеності через невідомість. Є потреба в садках, оскільки немає змоги піти на роботу, в учасників/-ць є страхи, що садочків може не вистачити. Лише в Коломиї були повідомлення, що дітей без проблем обіцяли прийняти в садочки, коли ті запрацюють, «дуже радили садок».

Проблеми є з професійними хоббі, зокрема, спортом, адже дітям з високими показниками необхідно підтримувати форму постійно. Якщо в великих містах ці проблеми якось вирішуються, в районних центрах і менших містах можливості відсутні, а возити дітей в обласний центр не вистачає грошей і часу.

«Сказали, що двоє батьків мають працювати офіційно і потрібна довідка про це. Загалом, я побоююся, що тут дуже мало садочків і багато дітей, і просто елементарно не буде місця».

«А як шукати роботу, коли в тебе дитина?! Я сиджу в центрі зайнятості, і дівчинка поруч сидить з дитиною, бо їй немає кому залишити. В мене є ще старша дитина, я можу ще старшій залишити, а вона в центрі зайнятості, на оці курси ходить з дитиною маленькою, тому що нема куди дівати».

ВИСНОВКИ

Потреби ВПО та наявність ресурсів для їх задоволення:

- практично всі респонденти з окупованих та загрозованих територій повідомили, що привезли з собою мінімум речей (у порівнянні з 2014 роком, у ВПО була можливість повернутися на окуповану територію за речима або вивезти їх іншим чином)
- З опитаних 86 осіб, лише 16 осіб вказали, що їхніх доходів ледь вистачає на їжу, проте, для абсолютної більшості опитаних, навіть якщо доходів достатньо для проживання і харчування, є проблемним купувати одяг і взуття, тим більше - техніку і інші цінні речі
- Мати лише роботу чи лише житло недостатньо, люди очікують на комбінацію “житло+робота”
- відсутність місць або закриті заклади дитячої шкільної та позашкільної освіти є бар’єром для працевлаштування. Також не можуть працювати ті, хто доглядає за старшими членами родини та людьми з інвалідністю, хоча до переселення дехто працював (особливо це стосується тих, хто проживає в місцях компактного проживання)
- родини талановитих дітей вирішують питання підтримання форми та продовження тренувань самостійно, без підтримки державних органів, часто не мають доступу до місць проведення тренувань
- перекваліфікація цікава тоді, коли гарантує працевлаштування
- при пошуку зйомного житла ВПО стикаються з дискримінацією, завищеними цінами, відмовою поселяти великі родини, родини з домашніми тваринами
- респонденти називали різні варіанти допомоги з житлом, на які вони могли б погодитися, проте існує недовіра державним програмам

Ставлення ВПО до різних видів допомоги, досвід користування різними сервісами:

- надання допомоги часто є неорганізованим (відсутні канали інформування, неорганізовані черги, відсутність узгодженості між надавачами допомоги, пріоритети надання допомоги лише певним групам залишають інші групи зовсім без допомоги), що ускладнює її справедливе розподілення
- в менших містах надання допомоги є дуже обмеженим, відрізняється від міста до міста
- на момент проведення фокус-груп було багато скарг на виплати державної допомоги ВПО (помилки в реєстрації, заплутана система зняття\переведення в інші міста та т.і.). Багато респондентів заявляли, що хоча давно зареєструвались, виплат ще не отримували
- в усіх містах, крім Коломиї, учасники повідомили, що їх потреби не вивчались соціальними службами, лише збирались потреби благодійними та громадськими організаціями
- ВПО, які проживають в квартирах, відчувають до себе менше уваги, ніж до ВПО, що проживають в місцях компактного поселення
- немає єдиного інформаційного ресурса з доступом до необхідної інформації, відомого респондентам (групи для ВПО, де така інформація надається, налічують до 3000 осіб), серед загальновідомих джерел називають канали очільників територіальних громад
- в усіх фокус-групах відгуки про медичну допомогу були виключно позитивними. Проте, багатьом не вистачає коштів на планові медичні процедури (наприклад, лікування зубів, протезування, операції), а також на ліки при хронічних, онкологічних захворюваннях та інвалідності (наприклад, епілепсії).

Інформація щодо особистих мотивів, сподівань ВПО стосовно виходу з кризової ситуації, спричиненої російською збройною агресією:

- спостерігається неготовність говорити про травматичний досвід, лише в 2 групах з 15 учасники в деталях розповідали про те, як виїжджали та як живуть зараз
- є випадки неусвідомлення потреби в правових консультаціях, незнання місць для звернення за такою допомогою (зокрема, в менших містах)

- багато дискомфорту і дискримінації спричиняє незнання української мови та спілкування російською, є багато прояві мови ворожнечі
- негативне ставлення до чоловіків (як при наданні послуг, так і від місцевої громади)
- переважна більшість респондентів (94% опитаних) не розглядає виїзд з поточного міста і місця проживання, тримаються за наявне місце, навіть якщо умови є незадовільними або є ризик виселення в близькому майбутньому
- але більшість і не розглядає в даний момент Івано-Франківськ як нове місце проживання, чекають на повернення додому або пріоритетом є наявність роботи.
- існує ризик повернення ВПО на окуповані території - за відсутності доступного житла та роботи деякі респонденти розглядають повернення, якщо житло і робота є в окупованих рідних містах; є випадки повернення через негативне ставлення через спілкування російською мовою; в багатьох респондентів (34% з опитаних) в окупованих чи загрозованих містах лишились рідні.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Враховуючи позицію учасників/-ць фокус-груп, ми можемо зробити висновки, що механізм вирішення виявлених проблем і забезпечення потреб ВПО в Івано-Франківську та області потребує роботи в багатьох напрямках:

1. **Посилити взаємодію між залученими сторонами: органами влади, надавачами адміністративних послуг, соціальними службами, правоохоронними органами.** Це можна втілити завдяки періодичним зустрічам і спільним обговоренням представників уповноважених органів місцевої влади та активу ВПО, використанню механізмів звернень громадян, участі у громадських слуханнях, “круглих столах”.

2. **Залучати різні категорії ВПО до обговорень аналізу ситуації, розробки планів і програм підтримки, а також прийняття відповідних рішень.** ВПО мають брати участь у громадських слуханнях, на громадських засадах долучатися до обговорення питань інтеграції у громаду, до розробки регіональних планів відновлення України.

3. **Проводити регулярні зустрічі з ВПО.** Платформою і простором для зустрічей можуть бути організації громадянського суспільства, наприклад ГО “Д.О.М.48.24”, яка працює із спільнотою ВПО. Внутрішньо переміщені особи повинні відчувати і брати участь у подоланні викликів і прийнятті програм підтримки з найактуальніших питань, доносити потреби до влади, найгостріші з яких - забезпечення житлом, працевлаштування, освіта дітей і підлітків, реального забезпечення прав людини і громадянина.

4. **Посилити участь керівництва ОТГ та моніторинг їхньої діяльності щодо надання соціальних послуг, забезпечення житлом, гуманітарними товарами з боку самих ВПО та організацій громадянського суспільства, правоохоронних органів, вищих органів державної влади.** Для цього актив ВПО має об’єднатися, дослідити можливості та обрати механізм моніторингу. Для тих, хто планує тривалий час проживати на території громад Івано-Франківська та області, або розглядає їх як нове постійне місце проживання родини, можливим першим кроком може стати створення власних громадських організацій або об’єднань.

5. **Прояснити ситуацію з термінами проживання у місцях компактного поселення,** адже багато родин з дітьми можуть залишитися без житла в осінньо-зимовий період.

6. **Організувати моніторинг притулків для внутрішньо переміщених осіб, гуртожитків, виділених приміщень закладів освіти, у режимі «таємних покупців»,** аби перевірити реальну картину з розселенням ВПО з дітьми.

7. **Довести до відома керівників ОТГ та відповідальних у громадах про їхні права, обов’язки, відповідальність. Розглянути конкретні кейси і пройти “шлях клієнта”** - як адаптується людина або родина у новій громаді, з урахуванням потреб жінок, чоловіків, дівчат і хлопців, дітей з особливими освітніми потребами, багатодітних родин, яким потрібні засоби для навчання онлайн, людей з порушеннями здоров’я або інвалідністю. Посилити відкриту комунікацію Керівництва ОТГ у громадах, де мешкають ВПО, з населенням.

8. **Провести додаткову підготовку фахівців соціальної і психологічної роботи** на предмет чутливості та адаптивного менеджменту, залучивши ресурси організацій громадянського суспільства, міжнародних організацій тощо. Особливо важливі аспекти - недискримінація, протидія проявам ворожнечі. Почати варто з опитування для дослідження розуміння цих аспектів, прав людини, особливостей роботи в умовах масового стресу через травмуючі події війни.

9. **Громадським організаціям, органам самоорганізації населення сприяти працевлаштуванню ВПО** шляхом організації заходів презентації досвіду і навичок (“skill sharing”), де б працевлаштувачі і шукачі роботи могли знайти один одного. Наприклад, підвищити навички написання заявок на стипендії та гранти на різноманітні курси, які збільшуватимуть шанси ВПО та/або даватимуть

подальше працевлаштування. Також необхідно сприяти створенню нових робочих місць з урахуванням спеціальностей ВПО.

10. Удосконалити комунікацію в Івано-Франківську та області щодо актуальних можливостей підтримки: створити єдиний інформаційний центр, осередки просвіти про права ВПО та обов'язки надавачів соціальних послуг, органів влади, особливості надання гуманітарної допомоги від різних організацій. Це може бути онлайн-ресурс, а також телефонна довідка чи друковані матеріали в центрах надання державних послуг для категорій населення, які не мають доступу до інтернету і цифрових навичок.

11. Розробити концепції доступного житла, сприяти його будівництву/облаштуванню.

12. Покращити процедуру перереєстрації ВПО при зміні місця проживання та переведення виплат, зробити ці механізми зрозумілими і простими для ВПО.

13. Сприяти реалізації права дітей на дошкільну, шкільну та позашкільну освіту, збільшивши кількість працюючих закладів та забравши бар'єри для користування цими послугами (як, наприклад, наявність у батьків довідок про роботу)

14. Відслідковувати та викорінювати дискримінаційні висловлювання, дії, в першу чергу - від імені посадовців, депутатів, лідерів думок.

15. Провести об'єктивну оцінку потреб у шкільному приладді на рівні ОТГ, а саме обладнанні для онлайн-освіти для родин ВПО, покращити інформування місцевого населення і родин внутрішніх переселенців про те, куди саме, коли і як звертатися із запитом на отримання планшетів, ноутбуків або смартфонів, які б дозволили забезпечити безперервність освітнього процесу і право кожної української дитини на освіту. Це питання особливо актуальне для багатодітних родин, де учні і учениці або студентки і студенти мають навчатися онлайн одночасно.

16. Забезпечити інформування мешканців і мешканок громади про можливість поставлення у чергу на отримання житла, включення у відповідні реєстри, у томі числі - і ВПО, зокрема у ЦНАП, - це важливо для родин, які вирішили залишитися на території громад ОТГ на тривалий час або назавжди, у зв'язку з неможливістю повернутися до місць проживання через воєнну агресію.

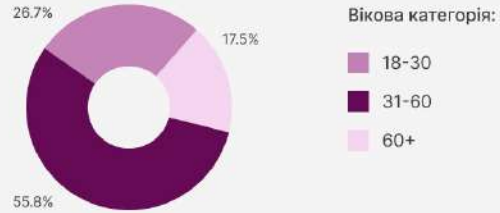
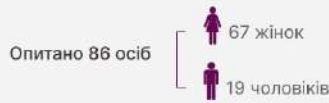
17. Розповсюдити інформацію і зробити доступною для ВПО про повноваження і контакти департаментів, управлінь і установ на рівні ОВА та Івано-Франківської міської ради (зокрема Управління інтеграції громад), на які покладена відповідальність роботи з внутрішньо переміщеними особами, наприклад у ЦНАП, на вокзалах, в офісах служби безоплатної правової допомоги, на інтернет-ресурсах і дошка оголошень Івано-Франківської міської ради та Івано-Франківської ОВА.

18. Відповідально сприяти побудові стосунків між місцевим населенням і ВПО шляхом організації спільних зустрічей з представниками влади, організацій громадянського суспільства, для порозуміння, попередження проявів ворожнечі та упередженого ставлення, взаємної підтримки, обміну можливостями і ресурсами, навчання, розвіювання міфів і стереотипів, оцінювання потреб населення, обговорення пропозицій, спільного подолання колективної травми, якої люди зазнають через військову агресію проти України.

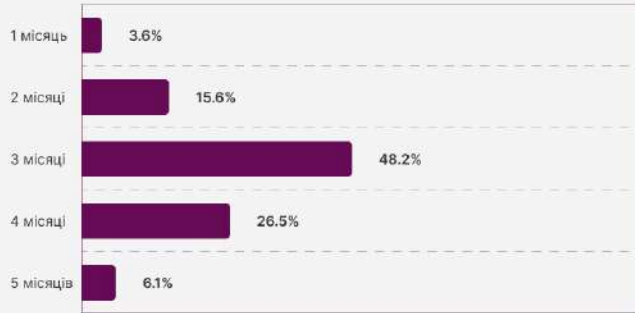
13.06.2022 — 21.07.2022

15 фокус-груп

* Фокус-групи проводились в таких містах: Івано-Франківськ, Калуш, Галич, Лисець, Тисмениця, Коломия

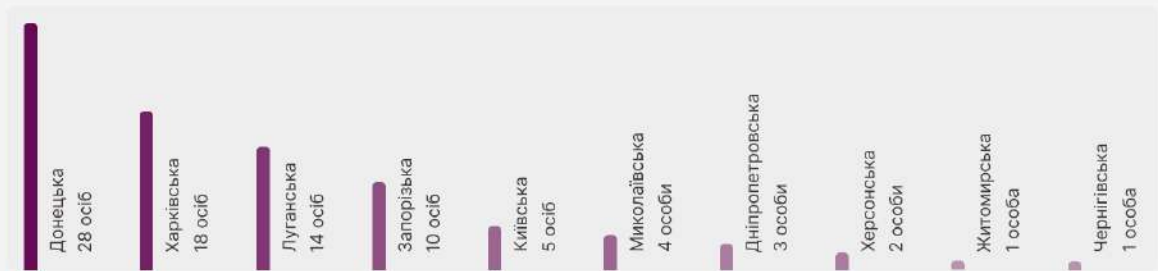
Як довго проживають в своєму населеному пункті

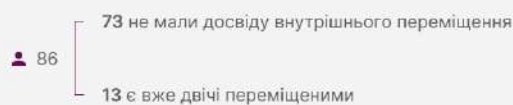
Освіта:

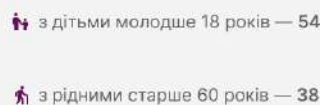
Область:

Досвід внутрішнього переміщення:

Проживають:

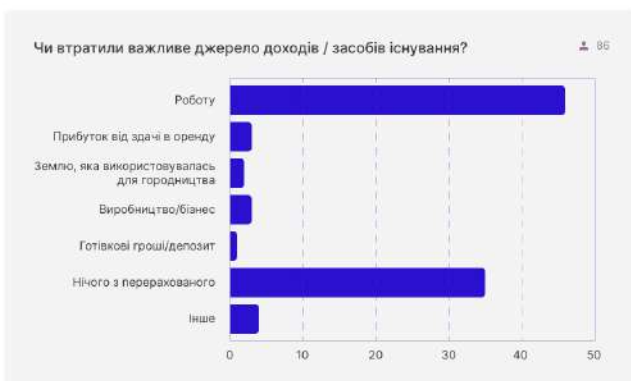
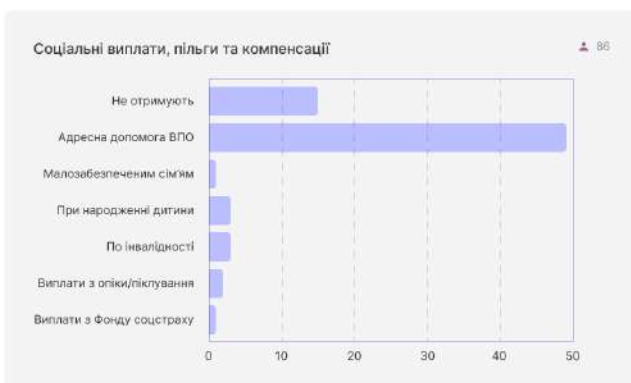
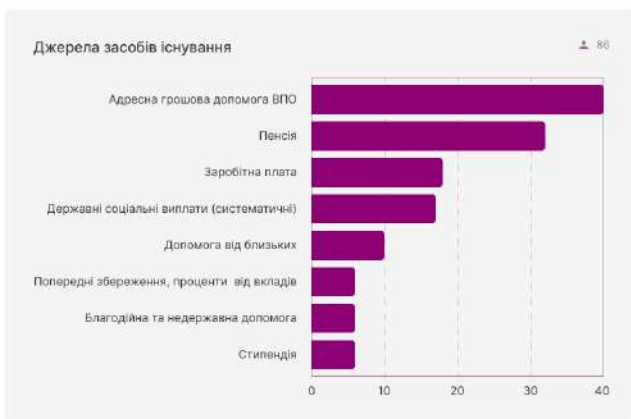
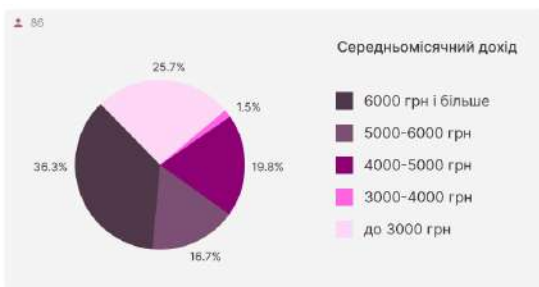

86

Чи розділилась родина під час окупації?

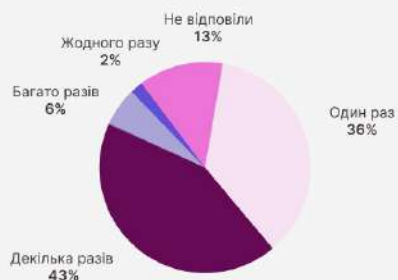

13.06.2022 — 21.07.2022

13.06.2022 — 21.07.2022

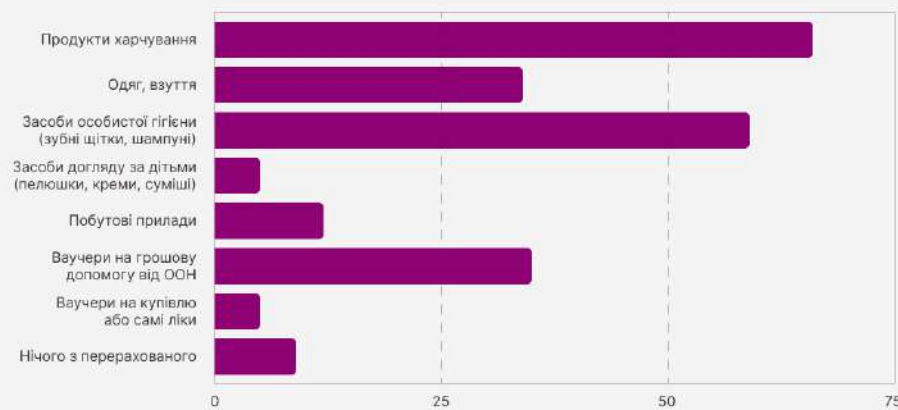
Отримання допомоги від благодійних фондів, громадських, міжнародних організацій, волонтерів упродовж останніх 3 місяців?

86

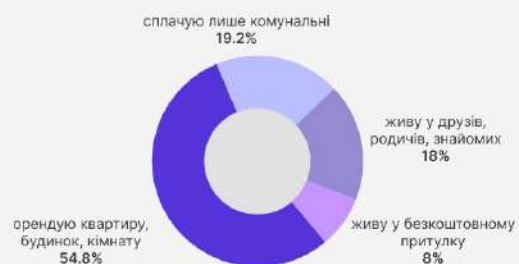
Яку допомогу отримали

86

Житло

1811

Працевлаштування

1811

